

17 керівників структурних підрозділів обласних адміністрацій та 57 районних державних адміністрацій, 39 керівників районних рад і 88 голів сільських рад.

Результати здійсненого аналізу викритих кримінальних правопорушень засвідчують, що найчастіше піддають протиправним діям задля отримання неправомірної вигоди сфери земельних відносин, приватизації, відчуження майна та надання його в оренду, фінансових послуг і державних закупівель, систему надання послуг (заклади освіти та охорони здоров'я), регуляторну та дозвільну системи.

Пріоритетним напрямом діяльності залишається захист бюджетних коштів. Так, у 2016 р. вже було зареєстровано 2300 кримінальних правопорушень у цій сфері.

Паралельно з протидією кримінальній корупції вживають заходи з документування адміністративних корупційних правопорушень.

За матеріалами Департаменту захисту економіки Національної поліції України у 2016 р. складено 984 адміністративних протоколи про порушення Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 р. № 1700-УП, що становить 96,7 % від усіх складених Національною поліцією. До того ж, суди розглянули та прийняли рішення за 591 адміністративним протоколом про корупцію.

Ларіна Ольга Віталіївна -
викладач кафедри кримінально-
правових дисциплін факультету № 2
Національної академії внутрішніх
справ, кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ РОЗСЛІДУВАННЯ НЕЗАКОННОГО ПЕРЕПРАВЛЕННЯ ОСІБ ЧЕРЕЗ ДЕРЖАВНИЙ КОРДОН

У країнах Європейського Союзу одним із найбільш актуальних питань на сьогодні є запобігання нелегальній міграції, а також злочинам, які вчиняються нелегальними мігрантами. Оскільки Україна тимчасово втратила контроль за окремими ділянками державного кордону в Донецькій та

Луганській областях, а також у зв'язку з тимчасовою окупацією території АР Крим у нашій країні також посилюються ризики як

в'їзду нелегальних мігрантів, так і транзитного їх перевезення територією держави.

За таких умов особливо важливим є питання щодо організації і тактичних особливостей проведення слідчих дій під час розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон.

Якісне розслідування будь-якого злочину, зокрема незаконного переправлення осіб через державний кордон, є неможливим без логічних припущень слідчого (оперативного працівника) щодо всього злочину або його окремих елементів. Так, процес розслідування супроводжується побудовою та перевіркою версій, тобто версіюванням.

Зважаючи на те, що головним завданням розслідування злочинів є встановлення осіб, причетних до його вчинення, а також урахування практики провадження розслідування злочинів органами охорони державного кордону, можна стверджувати, що всі версії здебільшого стосуються особи або осіб, підозрюваних у вчиненні злочину.

З огляду на вищезазначене, у контексті слідчої ситуації в справах про незаконне переправлення осіб через державний кордон можна виокремити такі слідчі версії:

1) переправлення осіб через державний кордон здійснювали члени організованого злочинного угруповання, що займається незаконним переправленням осіб через державний кордон України та іншою протиправною діяльністю на державному кордоні;

2) переправлення незаконних мігрантів здійснювали члени організованого злочинного угруповання, що займається незаконним переправленням осіб через державний кордон України, із залученням військовослужбовців ДПС України на основі фінансової зацікавленості або примусу;

3) незаконне переправлення осіб через державний кордон здійснювали особи (особа) - уродженці та мешканці одного з прикордонних населених пунктів, які вперше вдалися до надання допомоги в незаконному перетинанні державного кордону;

4) переправлення групи незаконних мігрантів здійснювала за попередньою змовою група осіб із числа місцевих мешканців;

5) переправлення порушників кордону здійснювали особи чоловічої (жіночої) статі, які є мешканцями декількох

прикордонних населених пункті і тривалий час займаються наданням допомоги щодо незаконного перетину державного кордону.

З метою перевірки слідчих версій, швидкого та повного розслідування кримінального провадження, закріплення доказової інформації необхідно провести невідкладні слідчі (розшукові) дії та інші процесуальні заходи з метою встановлення ознак злочину й осіб, які його вчинили [1, с. 477].

Так, під час розслідування злочинів, пов'язаних із незаконним переправленням нелегальних мігрантів через державний кордон України, початковими слідчими (розшуковими) діями є огляд місця події, допити. Надалі за наявності достатніх даних про причетність певної особи до вчинення злочину здійснюють її затримання як підозрюваного, після чого оглядають її речі та документи, приводять допити (мігрантів, вербувальників, організаторів, провідника, свідків) і пред'явлення підозрюваної особи для впізнання свідкам. Також може бути проведено слідчий експеримент, одночасний допит двох і більше раніше допитаних осіб, тимчасовий доступ до речей та документів, обшук за місцем проживання підозрюваного, огляд документів і предметів, освідування, призначення можливих судових експертиз, зокрема почеркознавчої, портретної, трасологічної (експертизи слідів транспортних засобів, ніг людини, взуття), експертизи документів, комп'ютерної техніки й програмних продуктів.

Огляд місця події під час розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон України є невідкладною та першочерговою слідчою дією, яка характеризується незамінністю, неповторністю і спрямована на виявлення ознак порушення державного кордону нелегальними мігрантами зі складною слідовою картиною. На організацію і тактику огляду місця події в справах про порушення державного кордону впливає комплекс таких чинників: особливості території, де проводять огляд місця події, та її правового режиму; природні явища й кліматичні умови, часовий чинник; попередній (службовий) огляд місця порушення державного кордону чи затримання порушників, який проводять посадові особи ДПС України, що виконують завдання з охорони державного кордону; наявність на окремих ділянках державного

кордону специфічних об'єктів огляду - контрольно-слідової смуги, інженерно-технічних засобів охорони кордону тощо; необхідність залучення учасників службового огляду для уточнення первинної обстановки, конкретизації її змін.

Під час огляду місця події, тобто ділянки державного кордону поза пунктами пропуску, важливе значення має фіксування в протоколі огляду місця події - інженерно-технічних споруд, які визначають місце проходження лінії державного кордону; доріжки слідів нелегальних мігрантів, їх напрямок; інші ознаки, які свідчать про перебування осіб на лінії державного кордону, тощо.

Під час проведення огляду місця події в пункті пропуску через державний кордон, у разі виявлення незаконного переправлення нелегальних мігрантів через кордон у транспортних засобах закордонного прямування, підлягає ретельному огляду безпосередньо транспортний засіб (автомобіль, потяг, окреме купе вагона, приміщення морського, повітряного судна) та місце, де переховувався нелегальний мігрант (мігранти).

Місце розташування та конструктивні особливості сховища (тайника), його призначення, спосіб виготовлення (пристосування) тощо фіксують у протоколі огляду та з допомогою фото-, відеотехніки, схем. Під час огляду сховищ (тайників) посилену увагу приділяють місцю можливої локалізації слідів пальців рук, ніг, взуття, продуктів життєдіяльності. Консервація запахових слідів доцільна як у разі виявлення у сховищі нелегальних мігрантів, так і за їх відсутності.

У збиранні доказової інформації важливе місце, поряд з оглядом місця події у справах про переправлення нелегальних мігрантів, посідає допит. Важлива роль допиту в системі слідчих дій зумовлена простотою його проведення та значним пізнавальним потенціалом.

До особливостей цієї слідчої дії належать, насамперед, предмет допиту, коло осіб, які можуть бути підозрюваними, свідками, способи виявлення їх, послідовність проведення допиту.

Як свідків може бути допитано таких осіб: 1) мігранти; 2) очевидці події; 3) особи, які затримували нелегальних мігрантів; 4) особи, що мешкають у селищах поряд з пунктом

перетинання державного кордону; 5) особи, які знайомі з підозрюваним.

Під час розслідування будь-якого злочину, як і під час незаконного переправлення осіб через державний кордон України, виникає потреба допиту свідків.

Під час допиту слід з'ясувати, якою інформацією володіє допитувана особа, була вона очевидцем злочину чи дізналася про подію від інших осіб. Питання, що з'ясовують під час допитів свідків, мають бути спрямовані на отримання відомостей про подію злочину, дії підозрюваного, що передували вчиненню злочину, і способи приховування злочину. Доцільно допитати родичів, знайомих, сусідів підозрюваних осіб, які є найбільш поінформованою категорією свідків, оскільки знають їх спосіб життя, коло знайомих, можливі поїздки. Допит бажано проводити, урахувавши менталітет і релігійні традиції допитуваної особи.

Оскільки свідками незаконного переправлення осіб через державний кордон, а також певною мірою підозрюваними є іноземні громадяни, під час планування та організації проведення слідчих дій необхідно вирішити питання про залучення перекладача чи перекладачів і захисника. Подколи необхідно вирішити питання про залучення представників відповідних консульських або дипломатичних представництв, батьків, опікунів, вихователів тощо.

Якщо під час розслідування було встановлено причетність до вчинення злочину іноземного громадянина та його було затримано, необхідно негайно повідомити про це консульство або представництво тієї держави, громадянином якої є затриманий.

Допит підозрюваного у провадженнях про незаконне переправлення осіб через державний кордон України є однією з найважливіших першочергових слідчих дій, оскільки його проводять негайно після затримання підозрюваного або не пізніше ніж упродовж 24 год після затримання. Це має важливе тактичне значення, оскільки особа, яку підозрюють у вчиненні злочину на момент затримання, перебуває в стані психологічної розгубленості та не встигла визначити лінію своєї поведінки, продумати пояснення.

Ураховуючи те, що незаконне переправлення осіб через державний кордон України здійснюють, переважно, група осіб або організовані злочинні формування, під час допиту підозрюваного слідчому необхідно зосередити увагу на виявленні та викритті всіх членів цих груп, що брали участь у вчиненні злочину на кожній його стадії (в'їзд, перебування, транзит).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сорока А. З. Типові слідчі ситуації та основні напрями розслідування незаконного переправлення осіб через державний кордон / А. З. Сорока // Університетські наукові записки. - 2013. - № 3 (47). - С. 476-482.
2. Удалова Л. Д. Теоретичні засади вербальної інформації в кримінальному процесі України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09 / Удалова Лариса Давидівна. - Київ, 2007. - 32 с.